

MUISTIO / Oppimisvaikeudet ja työelämästä syrjäytyminen

Oikeus oppimiseen -neuvottelukunta / tammikuu 2023

Oppimisen vaikeudet ovat yksi suurimmista työelämästä syrjäyttävistä tekijöistä. Työikäisistä yli 10 %:lla on todettu oppimisvaikeus, ja tämän lisäksi yli 10 % kokee työssä haittaavaa oppimisen vaikeutta. Oppimisen tuki sekä työssä että työelämän ulkopuolella olisi yksi tehokkaimmista ja nopeimmin vaikuttavista työllisyyttä edistävästä toimista. Tällä hetkellä oppimisen tuen palveluita työikäisille ei ole. Siksi uuden hallituksen tulisi ottaa niiden kehittäminen yhdeksi painopisteekseen.

Ehdotuksemme kirjaukseksi hallitusohjelmaan: **Hallitus käynnistää toimintaohjelman oppimisen tuen palveluiden kehittämiseksi jo työelämään siirtyneille aikuisille.**

Työllistymisen ja työssä selviytymisen esteenä on usein oppimisvaikeus

Oppimisvaikeudet ovat yleisiä: niitä arvioidaan olevan 10–20 prosentilla väestöstä. Ne ovat synnynnäisiä ja pysyviä neurobiologisia erityisvaikeuksia, jotka ilmenevät poikkeuksellisen suurina hankaluuksina lukemisen ja kirjoittamisen, matematiikan tai hahmottamisen taidoissa henkilön muuhun kognitiiviseen kapasiteettiin verrattuna. Myös autismin kirjo, ADHD ja kielelliset erityisvaikeudet aiheuttavat usein oppimisen vaikeuksia.

Nykyään tiedetään, että tunnistamatta jääneet oppimisvaikeudet ovat keskeinen riskitekijä yksilön elämässä: ne aiheuttavat haittaa opinnoissa, työllistymisessä, työssä suoriutumisessa ja arjessa. Oppimisvaikeudet ovat yhteydessä matalaan koulutustasoon, heikkoihin perustaitoihin, heikkoon itseluottamukseen oppijana sekä monenlaisiin koettuihin vaikeuksiin osallistua itsensä kehittämiseen ja jatkuvaan oppimiseen. Ne ovat usein myös juurisyy erilaisten kasautuvien ongelmien, kuten päihde- ja mielenterveysongelmien, taustalla. Työttömien, työssä uupuvien ja työelämästä syrjäytyneiden joukossa on suuri määrä henkilöitä, joiden oppimisvaikeutta ei ole tunnistettu tai jotka eivät ole saaneet siihen tarvitsemaansa tukea.

Oppimisvaikeus ei kuitenkaan ole este opinnoissa ja työssä menestymiselle. Oikeanlaisen tuen avulla oppimisvaikeuden aiheuttamaa haittaa voidaan huomattavasti vähentää. Tuen avulla henkilö tunnistaa ja hyväksyy oppimisvaikeutensa, löytää itselle sopivat oppimisen ja/tai työskentelyn tavat, kehittää oppimisvalmiuksiaan sekä saa käyttöönsä oppimista ja/tai työskentelyä tukevia apuvälineitä ja digitaalisia työkaluja. Tämä vaikuttaa myönteisesti kaikkiin elämänalueisiin lisäten itseluottamusta, toimintakykyä ja oppimismotivaatiota sekä pienentäen syrjäytymisen ja opinnoissa tai työssä uupumisen riskiä.

Suuri puute ja ongelma on se, että palvelujärjestelmämme ei edelleenkään tunnista työikäisten oppimisvaikeuksia eikä työikäisille ole tarjolla oppimisvaikeuksissa tukea.

Työikäisten oppimisvaikeudet jäävät eri hallinnonalojen väliin

Hallinnollisesti työikäisten oppimisvaikeudet kuuluvat ainakin kolmen ministeriön alueelle: opetus- ja kulttuuriministeriön (koulutuspolitiikka ja aikuiskoulutus), sosiaali- ja terveysministeriön (sosiaali- ja terveyspolitiikka ja sote-palvelut) sekä työ- ja elinkeinoministeriön (työllisyyspolitiikka ja TE-palvelut). Toistaiseksi oppimisvaikeuksien on nähty kuuluvan lähinnä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle ja liittyvän vain lapsiin ja nuoriin. Työikäisten oppimisvaikeudet eivät ole kuuluneet minkään hallinnonalan vastuulle.

Tarve poliittiselle ohjaukselle

Pidämme ensiarvoisen tärkeänä, että uusi hallitus kiinnittää työikäisten oppimisvaikeuksiin erityistä huomiota ja laatii niiden tunnistamiseen ja tukemiseen hallinnonalojen rajat ylittävän toimintaohjelman. Oppimisvaikeudet koskettavat yli miljoonan suomalaisen elämää, ja niiden merkitys on suuri paitsi jatkuvan oppimisen myös työllistymisen ja työssä selviytymisen sekä terveyden ja hyvinvoinnin näkökulmista. Siksi on tärkeää, että myös hallinnossa oppimisvaikeudet ymmärretään laajasti ja niiden huomioimisesta kannetaan yhteisesti vastuu.

Toimintaohjelman puitteissa tulisi kehittää ja resursoida vaikuttavat oppimisen tuen palvelut sekä työelämässä että työelämän ulkopuolella oleville aikuisille. Väitämme, että oppimisen tuen palvelut ovat välttämättömiä, kun halutaan varmistaa jatkuvan oppimisen edellytykset kaikille. Palveluiden avulla lisätään työssä pysymistä sekä vaikeasti työllistyvien, osatyökykyisten ja työelämästä syrjäytymisvaarassa olevien työllistymistä, vähennetään työttömyyttä ja pienennetään kohtaanto-ongelmaa. Oppimisen tuen järjestäminen on tuottava investointi ja nopeasti vaikuttava työllisyysvoimi. Samalla työikäisten kokonaishyvinvointi lisääntyy, tarve sote-palvelujen käyttöön vähenee ja edellytykset väestön koulutustason nostamiselle paranevat.

Kolmannen sektorin organisaatioissa ja toisen asteen oppilaitoksissa on vuosien ajan kehitetty tuen keinoja, jotka ovat osoittautuneet tehokkaiksi ja vaikuttaviksi. Tarjoamme mielellämme asiantuntemustamme hallituksen ja ministeriöiden käyttöön, kun työikäisten oppimisen tuen palveluja aletaan kehittää.

Lähteet

Hilli, P., Ståhl, T., Merikukka, M. & Ristikari, T. (2017) *Syrjäytymisen hinta – case investoinnin kannattavuuslaskelmasta*. Yhteiskuntapolitiikka 82 (2017):6, 663–675.

Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskus (2023) Kysely- ja haastattelututkimukset: *Mitä työikäiset ihmiset ajattelevat jatkuvasta oppimisesta?*

Jämsén, P. & Ranki, S. (toim.) (2021) *Millä hinnalla? Osaamisen kehittämisen vaihtoehtokustannukset*. Sitran selvityksiä 186.

Musset, P. (2015) *Building Skills for All: A Review of Finland. Policy Insights on Literacy, Numeracy and Digital Skills from the Survey of Adult Skills*. OECD Skills Studies.

Lisätietoja:

Sarianna Reinikainen
KT, toiminnanjohtaja, Erilaisten oppijoiden liitto ry
Oikeus oppimiseen -neuvottelukunnan sihteeri
Puh. 0443009693, sp sarianna.reinikainen@eoliitto.fi

Oikeus oppimiseen -neuvottelukunta on oppimisvaikeuksien ja erilaisen oppijuuden kysymysten parissa toimivien organisaatioiden yhteenliittymä, jonka tarkoitus on edistää erilaisten oppijoiden yhdenvertaisuutta ja osallistumisen mahdollisuuksia yhteiskunnassa. Neuvottelukunnassa on mukana julkishallinnon, kolmannen sektorin, oppilaitosten ja ammattiyhdistysten edustajia.

Ks. [Oikeus oppimiseen neuvottelukunta – Erilaisten oppijoiden liitto ry \(eoliitto.fi\)](#)

Oppimisen tukea tarvitaan työelämässä -infograafin kustannuksiin ovat osallistuneet
Erialaisten oppijoiden liitto ry, Kansalaisopistojen liitto KoL ry ja Finnish Reading Association FinRA ry.

